

In gesprek met een echte Reuselse

Door Thijs van der Zanden

In 1944, direct na de bevrijding kwamen bij ons op de boerderij regelmatig drie Reuselse fraoters. On die fraoters hi ons gezin in de jaoren daarna hil veul te danken gehad.

Juli 2008, Nel van den Berk-Lavrijsen in de door haar ontworpen tuin van haar huis aan de Groeneweg.

Aan het woord is de 82-jarige Nel van den Berk-Lavrijsen, de oudste dochter van het uit acht kinderen bestaande gezin van *Willemen Toontje* (Lavrijsen) en *Boere Kee* (Jansen).

Grootouders

In mijn kinderjaren woonden *grutvodder* Willem Lavrijsen en *grutje* Nel van de *Smalle* (van Herk) in een ouderwets gezellig boerderijtje waarin nog een opkamer en een voorkamer was, met daarin 2 bedsteden met gordijntjes ervoor. Ik herinner me nog dat ze allebei in aparte bedsteden sliepen.

Tante Trien Lavrijsen en haar man Jan van *Hermennekens Thijs* (Vrijsen), die in het begin varkensmerker en later inspecteur van het Varkensstamboek was, gingen na hun trouwen, op 21 februari 1933, bij hun inwonen. Bij mijn grootouders en tante Trien en Janoom kwam ik als kind veel over de vloer. Bij hen waren we altijd welkom, weet ik nog wel.

Hun boerderijtje stond aan de Hoeven aan de linkerkant van de kruising van de provinciale weg en een onverharde weg, het huidige Buspad. Aan die onverharde weg stonden aan de andere kant nog twee boerderijen. In

de voorste boerderij woonde het gezin van Jan Dirkx, die behalve *schopsboer* ook nog een klein gemengd bedrijf had. Daarnaast stond de boerderij van zijn broer Bert Dirkx. Aan de kant van *grutvodder* stonden nog twee boerderijen. In het eerste boerden *Wotje* Vrijsen en zijn vrouw Bel van Dooren en het achterste was van onze pa en ons moe.

Als de nood aan de man kwam konden we altijd rekenen op burenhulp. Vooral *Wotje* Vrijsen stond altijd klaar als we wat extra hulp nodig hadden. Ook met de broers Bert en Jan Dirkx konden we het goed vinden, het waren echte *buurters*.

Was er een kindje geboren dan was het op de Hoeven een vast gebruik dat na de kerkgang (kerkelijke zuivering van de moeder) alle andere moeders uit de buurt uitgenodigd werden om de geboorte te komen vieren. Ze brachten dan *unne krommen éérm* (cadeautje) mee, vertelt Nel.

Ouderlijk gezin

Op 25 oktober 1922 zijn onze pa en ons moe getrouwd en betrokken hun nieuw gebouwde

Grutje Nel van de Smalle (van Herk) omstreeks 1948 bij haar boerderij aan de Hoeve.

Moeder Boere Kee (Jansen) voor ze op 25 oktober 1922 trouwde met pa Willemen Toontje.

Pa Willemen Toontje (Lavrijsen) was in de mobilisatietijd van 1914-1918 een ferme soldaat. Hij was gelegerd in de Rijkenstraat 2, te Arnhem.

boerderij aan de Hoeven. Daar op die boerderij ben ik op 7 juni 1926 geboren. Ook mijn 4 broers en 3 zusjes zagen daar het levenslicht. Onze pa herinner ik me als een man met veel interesses en levenswijsheid. Vermoedelijk heeft hij tijdens mobilisatietijd van 1914-1918 de gelegenheid gehad om wat verder te kijken dan hij in Reusel gewend was en heeft daar veel van geleerd. Voor ons, zijn kinderen, was hij streng maar rechtvaardig.

Ons moe was op een aantal punten een tegenpool van hem. Ze was meer een gevoelsmens en veel toegerfelijker. Hulpvaardigheid stond hoog in haar vaandel. Ze zei dan: *“Ge kunt bééter helpen dan geholpen te worre.”*

Onze pa en ons moe hadden een gemengd boerenbedrijf van ongeveer 8 koeien. Het was vroeger niet altijd gemakkelijk om rond te komen. Zo moest er in de crisistijd *erpel* geprikt worden en koren geveerd om alles ongeschikt te maken voor consumptie om de prijzen te beschermen. Ook mochten we maar een ‘halve zeug’ hebben, wat inhield dat die maar één keer per jaar mocht biggen. Janoom Vrijsen gaf onze pa de tip te proberen een sterzeug te krijgen omdat die wel onbepikt mocht biggen. Dat hield in dat er 4 biggen van die zeug geleverd moesten worden aan het Stamboekcentrum van de Boerenbond te Boxtel. Die biggen werden dan volgens een

vast programma gemest en na de slacht gekeurd om vast te kunnen stellen of ze voldeden aan de strenge eisen. Was dat het geval dan werd de zeug bekroond met de titel sterzeug. Dat lukte onze pa en zo hadden we ook een sterzeug. Dat was een hele aanwinst. De jongen konden verkocht worden als fokdieren en gingen ook vaak naar het buitenland waardoor ze meer opbrachten, vertelt Nel.

Lagere schooltijd

Van de Lagere School kan ik een Sinterklaasviering nog heel goed herinneren. Blijkbaar

De ouders Willemen Toontje en Boere Kee in 1954.

Het gezin van Willemen Toontje en Boere Kee in 1943. V.l.n.r. To, pa met Jantje die in 1944 dodelijk verongelukte door een landmijn, moe en Lies. Achter v.l.n.r. Will, Nel, Kees, An en Sjef. De foto werd op verzoek van moe gemaakt omdat zoon Sjef opgeroepen was voor de arbeidsinzet in Duitsland.

Plechtige communicanten in 1940 die met elkaar 'paorden'. V.l.n.r. Jeanne van Toemeskes Piet (Sanders), Anna van Hoof, An van Boere Lau (Jansen), Cor van Nollekes Toone Peerke (Heesters) en Nel van Willemen Toontje (Lavrijsen).

had zuster Mariana ontdekt dat ik mijn initialen (N L) met een naald in de bank had gekerfd. Ik had al gezien dat ze, toen Sinterklaas binnenkwam, met hem stond te smoezen. Die reageerde toen heel vermanend, dat er een heel stout kindje in de klas zat. Het was zo erg wat er gebeurd was dat het in de zak moest en met de boot mee naar Spanje. Nadat ik eerlijk had toegegeven dat ik het gedaan had werd er een brief geschreven voor mijn moe waarin stond dat ik niet meer thuis zou komen. Toen ik op de gang stond raakte ik in paniek. Stellig zou ik vanuit de bovenverdieping uit het raam gesprongen zijn als ik het raam open had gekregen. Toen

ik begon te roepen: "Ik ga niet mee, ik ga niet mee," zag ik dat juffrouw de Grauw afkeurend met haar hoofd schudde omdat ze het niet met Sinterklaas eens was. Dat stelde me weer wat gerust.

Leuk vond ik wat er gebeurde toen in 1937 mijn zusje Lies geboren was. Zoals toen gebruikelijk was werd er een verklaring gegeven hoe wij een nieuw zusje hadden gekregen. *Grutje* vertelde dat ons moe hard had moeten lopen omdat de baby uit een vliegtuig was gegooid. Boven de boerenkool en de spruitjes had ze ons Lies opgevangen en had daarbij haar been gestoten en moest daarom in bed blijven. Aan onze Kees vertelde ze dat daar misschien nog wel een baby'tje zou liggen. Een tijdje later kwam onze Kees opgewonden binnen. Hij vertelde: "Ik heb alle spruitplanten en boerekolle utgetrokken, er zit gin èn kiendje mér in."

Onder het motto van ons moeder: "Un vrouwenhand en een péerdentand meugen nooit stilston," leerde ik van haar al snel allerlei huishoudelijk taken zoals, naaien, stoppen, strijken en koken. Strijken deed ik met twee massieve ijzeren strijkijzers die op de kachel verwarmd werden, zodat er altijd een warm bleef. Er was in ons grote gezin altijd wel iets te doen. Zondags naar het Lof en daarna nog naar de

Congregatie deed ik heel graag omdat dat een gelegenheid was om er eens uit te zijn. Ook kon ik genieten van de gezelligheid bij het maken van de krans voor de kranskoffie voor een aanstaand bruidspaar. Dit werd gedaan door de jonge 'meiden' uit de buurt. Op de kranskoffie kwamen natuurlijk ook de jongens van de buurt af. Prachtig als dan *Pirke van Bronneke Wouters* met zijn *trekzak* (accordeon) de stemming erin bracht, vertelt Nel.

Oorlogstijd

Onze pa bezat al voor de oorlog een elektrisch aangedreven maalmolen tevens hekel- en dorsmachine. Het molendeel had molenstenen van 1½ meter doorsnede. Onze pa was met *Tuntje van de Mulder* (Coppens) overeengekomen dat hij voor de mensen uit de buurt clandestien zou malen voor eigen gebruik, dus niet voor veevoer. Om clandestien malen tegen te gaan was de molen verzegeld. De verzegeling werd regelmatig gecontroleerd door een vervelende inspecteur uit Hilvarenbeek. Als het loodje bij de controle verbroken was, hadden dat de ratten gedaan vertelde onze pa. Tijdens het malen moest er iemand van ons in de voorkamer op wacht gaan zitten. Reed er iemand met de fiets de straat in die we niet kenden moesten wij de handel van het schakelbord met kracht overhalen.

Dan viel de stroom uit en was onze pa gewaarschuwd.

In de schuur was een put gemaakt waar onze pa en onze Sjef zich konden verstoppen.

Onze Sjef was in de oorlog opgeroepen voor de arbeidsinzet in Duitsland. Hij had wel een vals ausweiss maar moest toch onderduiken. Ook andere onderduikers konden van de put gebruik van maken. Hoe de onderduikers bij ons terecht kwamen kan ik niet precies vertellen maar Jo van Ierland, een nicht van ons moe, een koerierster van de verzetsgroep 'De Zwarte Plak' uit Horst-Amerika speelde hierbij een rol.

Jan Blauwhof was lid van de 'de Landstand', een boerenorganisatie die door de Duitsers

Op de achtergrond de ouderlijke boerderij aan de Hoeve 9, in 1954. Helemaal vooraan de zusjes Riek en An van Boere Kees (Jansen) die veel bij de familie op bezoek kwamen. Daarachter v.l.n.r. To, Nel, pa met op zijn arm Toon van zoon Jef, Lies met haar man Piet Spuit (van Limpt), moe en Kees met zijn vrouw Greet van Eijk

Leerlingen van de Naaischool van de Reuselse zusters in 1947. Vooraan v.l.n.r. Annie Lemmens, Sjan van der Heijden, Annie Wigman en Sjan Jansen. Tweede rij Annie Smets uit Bladel, Nel Lavrijsen, Marga Tops, Cor van Limpt en Toos van Hoof. Bovenste rij Johanna van Linschoten uit Lage Mierde, Ria Lavrijsen uit Hulsel, Marga Anthonisse en zuster Wilhelmiën.

Leerlingen van de Landbouwhuishoudschool Bladel, in 1948. Nel Lavrijsen staat 5de van rechts. Verder herkennen we Miet van Huipe Tieneske (Huibregts), Riek van Nolle (van de Voort), Miet van den Biekorf (Meulenbroeks) en Anneke Meulenbroeks, Miet Bram de laatste drie uit Hooge Mierde.

was opgericht. Hij had daardoor contact met de Duitsers en wist meestal wanneer er in Reusel razzia's gepland waren. Hij was gelukkig iemand die niemand verraadde en altijd waarschuwde als er onraad dreigde zodat er voorzorgsmaatregelen getroffen konden worden.

Een keer hadden we blijkbaar heel belangrijke onderduikers. Ik weet nog dat onze pa een stellage op de platte wagen had gemaakt waaronder deze 2 mensen werden verstopt. Daarop werd een laag mest geladen en zo werden ze naar de omgeving van het Kroonven gebracht, waar wij grond hadden. Daar werden ze overgegeven aan begeleiders die ze naar België brachten.

De zondagmiddag van zeventien september 1944 zal ik nooit vergeten. Over ons huis

vlogen vliegtuigen met *gliders* (zweefvliegtuigen) erachter die vanaf ons erf werden beschoten door de Duitsers. Vanaf een legerwagentje met geschut erop schoten ze meerdere vliegtuigen in brand. Onze pa was juist zijn paard drinken gaan geven dat hij verborgen had in het Lissenbroek in de buurt van de Raamsloop. Ons moe was ongerust en vroeg mij onze pa te gaan halen. Toen ik daar aankwam vertelde onze pa dat hij juist 2 soldaten onder een van de hooiruiters had verstopt. Mijn fiets met antiklapbanden erop gaf ik aan hem over zodat hij vlug thuis kon zijn. Zelf ging ik te voet terug. Onze pa was nog maar 5 minuten weg toen er een brandend vliegtuig in duikvlucht op mij afkwam. Vermoedelijk heeft de piloot mij nog zien lopen en gas gegeven om over mij heen te kunnen vliegen. Nooit vergeet ik hoe de grond schudde toen het ongeveer 200 meter achter mij neerstortte. De 4 militairen in het vliegtuig zijn daarbij omgekomen. Rond 18 september gingen de Engelsen Reusel bombarderen. De Duitsers hadden zich in Reusel verschanst en ingegraven. Iedereen uit de buurt moest van de Engelse bevrijders vluchten omdat het veel te gevaarlijk werd. Ze brachten ons moeder met haar jongste 5 kinderen in een gevechtswagentje naar de boerderij van Sjaak Jacobs in Duizel. Ook onze Kees was daarbij. Hij zat in 1944 in Goirle op school bij de fraters en was enkele dagen eerder met enkele andere Reuselse jongens te voet naar huis gekomen. Zelf was ik hen met de fiets gevolgd. Onze

Nel Lavrijsen, met gabardine, tijdens een fietstocht met haar leerlingen van de Huishoudschool en Beroepsopleidingen te Zevenbergen, in 1954.

Nel Lavrijsen hield van sporten. In 1958 was ze lid van de sportclub voor leerkrachten van de Opleidingschool Huishoudkunde Mariënborg in Den Bosch. We zie haar vooraan, helemaal rechts.

pa en onze Wil en Sjef bleven op de boerderij achter om te voorkomen dat de 65 zakken gedorste tarwe weggehaald zouden worden. We hadden dat in 1940 al eerder meegemaakt. Binnen 1 dag echter kwamen ze ook in Duizel aan omdat Reusel plat gebombardeerd werd. De boerderij van Janoom Vrijsen was al in brand geschoten.

In Duizel was een opvangcentrum voor Reuselse vluchtelingen. Na een paar dagen moesten er mensen naar Reusel terug om er voedsel en andere spullen op te halen. Onze Wil en onze Sjef gingen ook mee. Ik mocht ook mee omdat ik de verborgen ham en de 'inmaak' wist te liggen. Ook onze naaimachine moest meekomen. Toon en Jan Wouters, Mart van Jan Dirx en Pietje van Graote (van Limpt) vergezelden ons. In 't Broek in de buurt van de Raamsloop hoorden we een gewersalvo. Tot onze ontsteltenis bleek later dat Pietje van Graote door zijn schouder was geschoten, het bloed liep langs zijn hand naar beneden.

Bij onze boerderij aangekomen zagen we dat de koeien helemaal vanuit de Gagel zelfstandig naar de stal waren gelopen omdat ze gemolken moesten worden. Na het melken zat er niets anders op dan de staldeuren wijd open te zetten en de koeien weer de straat op te jagen.

Toen we op 6 oktober bevrijd waren door de Engelsen en allemaal heelhuids thuis waren, waren we opgelucht. Om voldoende eten te

hebben slachtte onze pa onze sterzeug zodat we voorlopig niets te kort hadden in die verschrikkelijke onzekere oorlogsdagen. Op 9 oktober echter werd ons gezin getroffen door een vreselijk ongeluk. Onze Will en onze Jan waren om 8.00 uur 's morgens met paard en wagen enkele minuten vertrokken

In 1954 volgde Nel Lavrijsen in Heerlen de verkorte opleiding voor het behalen van de NO-akte. In Limburg moest natuurlijk meegedaan worden aan carnaval. We zien hier Nel Lavrijsen en haar vriendin Id Jansen in traditionele West-Brabantse kledij uit Zevenbergen.

Nel Lavrijsen heeft zich altijd geïnteresseerd voor heemkunde. In augustus 1954 nam ze al deel aan een werkkamp georganiseerd door het 'Brabants Heem'. We zien haar vooraan, rechts van de man met de hoed, bij de archeologische opgraving in Budel.

om maïs te gaan plukken en op te halen toen we opgeschrikt werden door een harde knal van een ontploffende landmijn. Onze pa riep verschrikt: “*Dé zen onze mannen!*” Samen met hem liep ik dwars door het veld over de stroom (Hoevense Loop) naar het ongeluk dat bij de kruising provinciale weg en de Deenestraat gebeurd was. Daar troffen we in een sloot met water onze Will en onze Jan zwaar gewond aan. Onze Jan, nog maar 6 jaar oud, leefde nog en is daar ter plaatse in onze armen gestorven. Ook de gevolgen voor onze Will waren verschrikkelijk. Hij raakte uiteindelijk beide onderbenen kwijt en was in een klap boer af. Ons gezin zat in zak en as. Ons moeder is het ongeluk nooit helemaal meer te boven gekomen, vertelt Nel.

Naoorlogse tijd

Onze Will werd enkele maanden verpleegd in de huishoudschool van Geldrop. Na 2 weken kon hij opgenomen worden in het ziekenhuis daar. Omdat er een tekort aan bloed was moesten wij regelmatig opdraven om voor hem bloed af te geven. Ook een van de Reuselse fraters die veel bij ons in de boerderij kwam deed daar aan mee. Ik kreeg in Geldrop een dag les om de wond van onze Will te gaan verzorgen wanneer hij thuis zou zijn. Toen onze Will op 24 december 1944 uit het ziekenhuis kwam kreeg ik de taak het aangroeiende 'wild vlees' iedere dag met een stift te verwijderen. Huisdokter Snieders controleerde of dat goed ging.

De fraters adviseerden onze Will te gaan studeren. Vooral frater Hildebertus heeft daar heel veel voor gedaan. Deze hooggeschoolde

Nel Lavrijsen achter het stuur van haar UN-auto nr.33, omstreeks 1960. Links haar gehuurde flatwoning aan de Betuniaroad 36, in Ramallah.

frater gaf hem persoonlijk les met als resultaat dat hij zijn SPD haalde en een hogere rechten- en accountancy-studie kon volgen. Zijn specialisatie was fiscalist. Ik ben trots op wat onze Will heeft gepresteerd en van zijn leven heeft gemaakt. Hij was een rots in de branding voor mensen die nooit tevergeefs raad aan hem vroegen. De fraters Hildebertus, Supplicius en Evidius (van Eindhoven) waren bovendien een heel grote steun voor ons moeder, die het in die tijd heel moeilijk had. In 1945 toen onze pa ziek werd hebben onze Sjeff en onze Kees de boerderij voortgezet, ofschoon ze allebei niet voor boer bestemd waren. Dat moest immers onze Will worden! Ze hebben met steun van onze Will goed geboerd en zijn in Reusel bekend als de *mannen van Keeën*.

Op eigen benen

In 1949 overleed plotseling mijn vriend Harry Paridaans uit Lage Mierde aan een blindedarmontsteking. Met hem had ik al vijf jaar verkering en we hadden al trouwplannen gemaakt. Mijn wereld stortte in, maar ik moest toch verder. Wel verdiende ik al geld met het koken en verzorgen van maaltijden bij bruiloften en andere feesten, wat ik graag deed. Voor de toekomst echter wilde ik iets anders. Ik besloot de leraressenopleiding te gaan volgen op het St. Anna college in den Bosch. Dit tegen de raad van onze pa in die zei: “*Daor zie ik niks in, leraressen gééven raod on iedereen mér weten gin raod mee dur eigen*”. De opleiding in den Bosch sloot goed aan op de naaischool die ik bij de Reuselse zusters had gevolgd. Zuster Josepha, van de zusters van Veghel, die aan die school verbonden was, regelde dat ik daar terecht kon.

Voor een aanstelling aan een Rijksschool echter moest ik andere diploma's hebben. Daarom heb ik akte K en akte U gehaald en was toen bevoegd lerares voor het 'Lager en Voortgezet Lager Onderwijs'.

In 1951 vroeg het schoolbestuur van Hulsel één leerkracht voor de meisjes van de 7de klas, die zowel de naaldvakken, huishoudkunde en koken kon geven. Het hoofd, Sjef Janssen, kwam ervoor persoonlijk naar ons thuis en ik werd aangenomen. In Hulsel heb ik een goede tijd gehad en heb er nooit spijt van gehad dat ik die stap heb gezet. Bovendien

kon ik toen ook nog een schriftelijke MULO cursus volgen.

Toen ik nog in Hulsel werkte, werd ik door mevrouw Hoenselaar van de Boerenbond van Tilburg, afdeling Huishoudschool, gevraagd of ik bij de NCB, bij het Nijverheidsonderwijs, wilde komen werken. Ik kon in Lierop aan de Huishoudschool tevens Internaat beginnen in een volledig rooster van 32 uur. Ik herinner me nog dat ik daar tijdens een Vlaamse kermis waarzegster ben geweest om geld te verdienen voor de Watersnoodramp van februari 1953. Een baan die mij goed afging, gezien de klandizie en verdienste.

Het nieuwe opleidingscentrum voor Palestijnse meisjes in Ramallah op de Westbank, toen nog Jordaanse grondgebied. In april 1960 was Nel Lavrijzen een van de eerste pioniers van dit Ramallah Womens Training Centre.

Zicht op een van de drie Palestijnse vluchtelingenkampen van Bethlehem, omstreeks 1962. In de kampen van Jordanië en enkele omliggende landen woonden de meeste Palestijnen. Hieruit kwamen de leerlingen voor het opleidingscentrum. Op de voorgrond enkele Bedouinententen die niet bij het kamp horen.

Iedere woensdagmorgen was er een 'briefing' door directrice Moefti over de nieuwtjes en lessen van het opleidingscentrum. In het begin van de zestiger jaren zagen Palestijnse meisjes er modern uit. Het zijn daar nu heel andere tijden!

Na 2 jaar kreeg ik het bericht dat ik een NO akte moest halen om een vaste benoeming te kunnen krijgen. In Heerlen was een verkorte opleiding van 2 jaar waarbij ik een halve baan kon aanhouden bij de huishoudschool te Beek bij Maastricht. Ik kon daaraan deelnemen omdat ik in het bezit was van diverse diploma's. Na mijn opleiding die ik met de NO-akte afsloot kreeg ik bij de NCB een aanstelling aan de Huishoudschool en Beroepsopleidingen te Zevenbergen. De landelijke inspectrice van de Landbouw Huishoudscholen, mevrouw Bergervoet vroeg me tijdens een ontmoeting of ik door wilde studeren voor 1ste graad leerkracht in Den Bosch omdat daar een tekort aan was. Ik moest daarvoor 4 jaar lang 34 uur per week studeren en kon nog 19 uur lesgeven in Zevenbergen. Ik kreeg bovendien 12 betaalde extra studie-uren zodat ik in totaal op 31 uren uitkwam, een volledig betaald rooster. Na 1 jaar kwam er een vacature vrij in Den Bosch aan de leraressenopleiding waar ik voor gevraagd werd. Die heb ik met beide handen aangenomen en hoefde daardoor niet meer naar Zevenbergen te pendelen. In het begin van de 1ste graad opleiding voelde ik me *als een os in de regen* omdat de meeste klasgenoten een veel betere vooropleiding

hadden en basiskennis hadden die ik nog ontbeerde. Velen hadden gymnasium gehad. Na 4 jaar hard ploeteren slaagde ik voor 1ste graad leerkracht. In 1958 kreeg ik aan de 'Leraressenopleiding NO Mariënborg' te Den Bosch een vaste aanstelling om les te geven aan 2de en 3de graad leerlingen. Daar werd ik ook nog benoemd in de 'Examencommissie voor het Staatsexamen' waarvoor ik de cursus 'Het testen van het kennen en kunnen van de leerling' moest volgen.

Directrice Moefti, 2de van rechts, wandelt met enkele leerlingen door de gangen van het imposante scholencomplex in Ramallah.

Koning Houssein was een grote steun en altijd heel belangstellend voor het opleidingscentrum in Ramallah. Hier spreekt hij omstreeks 1963 met Nel Lavrijsen en directrice Moefti. De koning is in gezelschap van zijn Engelse vrouw Mouna.

Unesco en Palestina

In 1960 werd ik door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen gevraagd om uitgeleend te worden aan de Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Er moesten daar voor de Palestijnse vluchtelingen beroepsopleidingen opgezet worden. Het betrof opleidingen voor leraressen koken, voedingsleer, naaldvakken, kinderverzorging en opvoedkunde pedagogie, secretaresses, kappers en small scale industry (boekhouden, productie, ontwerpen en marketing). Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen had aan de Unesco toegezegd mensen voor die job te werven.

Uit de functieomschrijving bleek dat de Unesco een schaaap met minstens vijf poten nodig had. Het moest een 1ste graad onderwijkskundige zijn, verstand hebben van meerdere onderwijsrichtingen, om kunnen gaan met een heel krap budget en internationaal kunnen samenwerken. Meerdere keren heb ik aangegeven het niet te doen omdat ik geen Latijn en Grieks had gestudeerd en dat ze maar een ander moesten vragen. Na lang aandringen van de directeur van de Unesco heb ik tenslotte toch besloten er op in te gaan. Eerst heb ik met een Engelse inspectrice van de Unesco 6 maanden in Engeland rondgereisd om te zien hoe daar de secretaresseopleiding in elkaar zat. Daarna ben ik met een Nederlandse Ingenieur naar Kaiserlautern in Duitsland gegaan voor inlichtingen over machines voor

de small scale industry. Ik heb me er laten voorlichten over diverse machines en het onderhoud, de prijzen en de service ervan. Alles heb ik nauwkeurig genoteerd in een dik logboek. Ik had immers nog nooit een fabriek van binnen gezien.

Toen ik in het Midden Oosten aankwam op het Unesco kantoor in Beiroet was er een projectleidster, mevrouw Geldens en een programma specialiste Kary Ekenis, een Noorse dame. Met zijn drieën hebben we met een Engelse architect mister Luwes aan de bouw en de inrichting van de scholen gewerkt. In april 1960 ben ik met Kary Ekenis overgeplaatst naar Ramallah op de Westbank dat toen nog Jordans grondgebied was. Er werd gebouwd op een stuk grond van 37 hectare,

Nel Lavrijsen helpt een leerlinge van de opleiding Naaldvakken. Er waren ook nog opleidingen voor koken, voedingsleer, kinderverzorging, opvoedkunde/pedagogie, secretaresses, kappers en small scale industry.

In de omgeving van Ramallah werd in de zestiger jaren nog geploegd met houten ploegen.

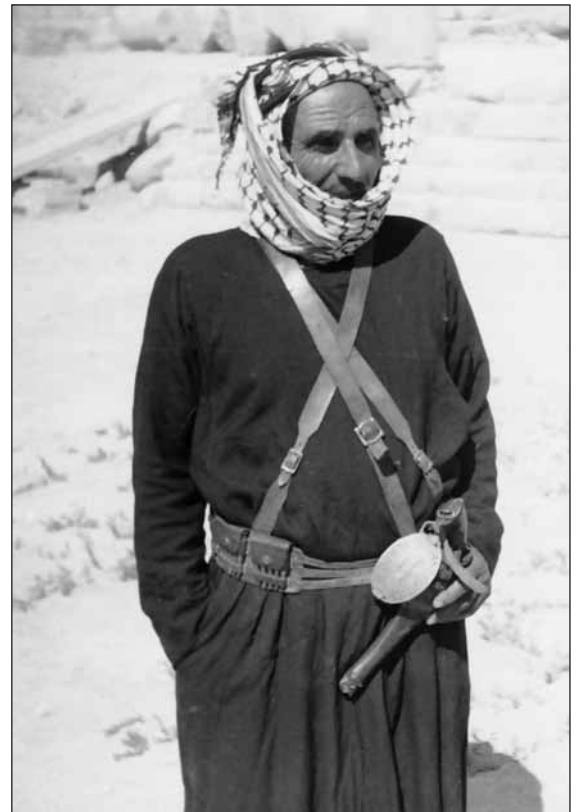
700 meter boven de zeespiegel. De grond was afgestaan door Palestijnse Christenen. Door ons werden doelstellingen, leerplannen en leergangen uitgewerkt waar we regelmatig op beoordeeld werden. Diverse vrouwenorganisaties zochten naar vrouwen en meisjes die voor lerares in aanmerking kwamen. Ze kwamen meestal uit de Palestijnse vluchtelingenkampen van Libanon, Syrië, Jordanië en Gaza (Egypte). Ik maakte werkdagen van soms wel 20 uur en kreeg te maken met corruptie, bureaucratie en bittere armoede. De 2 miljoen Palestijnse vluchtelingen moesten rond zien te komen met gemiddeld 36 dollar per jaar waarvan ook wegen, huizen, ziekenhuizen en voeding betaald moesten worden. De Unrwa (United Nations Relief Work Agency) evenals de Unesco een afdeling van de Verenigde Naties moest dat in de praktijk brengen. Alles was daarom op de bon.

Met koning Houssein had ik regelmatig contact, hij was positief ingesteld en dacht met ons mee. Hij zei wel eens: *“You require too much of those people.”* Mijn antwoord was dan: *“This is a vocational training, that must be good, otherwise they can't manage.”* Op 24 oktober 1962, de feestdag van de Verenigde Naties, werden de scholen officieel geopend door koning Hoessein. Er waren toen al meerdere buitenlandse experts aan ons team toegevoegd. Zoals de Engelse miss Stanwell voor de secretaresseopleiding, de Duitse miss Koerint voor de kappersopleiding, de Noorse miss Brunestadt voor de fijne naaldvakken. Voor de algemene leiding van de school hadden we een bekwame Arabische

Het scholencomplex van Ramallah werd bewaakt door een gewapende nachtwaker.

mevrouw Moefiti. Zij was onderwijzeres geweest die het bij ons heel goed deed en via de radio ook leerlingen aantrok. De leerlingen kwamen allemaal op het internaat terecht. Het was voor de veiligheid nodig dat het terrein dag en nacht bewaakt werd. Een van de dingen die ik heb kunnen realiseren en waarvoor ik hard heb moeten vechten was dat er geen bonkaarten meer werden ingetrokken van het gezin van het meisje dat in ons instituut slaagde. Meisjes uit een gezin van bijvoorbeeld 17 kinderen een opleiding laten volgen en dan van het hele gezin de bonkaarten afnemen is een véél te grote verantwoording voor een dergelijk kind, was mijn stellige mening.

Gelukkig had ik voor mijn werk diverse steunpilaren om op terug te vallen zoals de directeur van de Unesco, doctor van Diffelen, die eerder lange tijd minister van Onderwijs was in Indonesië. Ook de Nederlandse Inspectie van Onderwijs maar ook die van Engeland, Duitsland en België gaven alle hulp. We hoefden maar te bellen en kregen alle medewerking. Fantastisch was dat! In die tijd heb ik verschillende buitenlandse reizen gemaakt waaronder naar Rusland, Tsjecho-Slowakije, Roemenië en Polen die

Dit is het in het Arabisch geschreven Jordaanse rijbewijs van Nel Lavrijsen, geldig tot 2 maart 1964.

door Public Relations van de Unesco werden georganiseerd. Achter het IJzeren Gordijn kon je het beste leren hoe met een klein budget het beroepsonderwijs was georganiseerd. In het betreffende land werd ik van het vliegveld afgehaald en ging rechtstreeks naar het Ministerie. Met een ambtenaar werden de scholen en inrichtingen bezocht. Heel efficiënt! In het hotel werden altijd verslagen gemaakt over wat we geleerd en gezien hadden. Als ik daar vertrok tekende ik altijd met adres Reusel, Hoeve 9 en later met Postelsedijk 9. Ze wilden daar dan weten waar dat lag. Ik zei dan: "Tussen Eindhoven en Antwerpen aan de grens", lacht Nel

Over mijn status in het instituut heb ik nooit te klagen gehad. Ik heb er altijd een VIP diplomaten paspoort gehad die veel deuren opende qua niveau zat ik net onder de directeur. Ook was ik in het bezit van een paspoort van Verenigde Naties met vermelding van mijn beroep, Programma Specialist.

In 1965 ontmoette ik in Jeruzalem mijn huidige man, Leo van den Berk die daar werkte op het Centre for Christian Oriental Studies in oprichting. Hij had Oosterse talen en Geschiedenis gestudeerd met als hoofdvak Arabisch. De eerste ontmoeting met hem was heel toevallig. Ik had daar ten onrechte een

proces gekregen dat in het Arabisch was opgesteld. Door een ander had ik een tip gekregen dat ik bij hem terecht kon om het te vertalen.

Voor aanvang van de Zesdaagse Oorlog in 1967 tussen Israel en de omliggende Arabisch landen werd ik uit voorzorg door Nederland teruggehaald. Dat kwam me goed uit want 7 jaar Midden Oosten hadden veel van me gevraagd. Vooral lichamelijk was ik erg moe. Later kreeg ik daar een verklaring voor toen

Jongedame Nel Lavrijsen in de zestiger jaren tijdens haar verblijf in het Midden-Oosten. Geen wonder dat Leo van den Berk verliefd op haar werd!

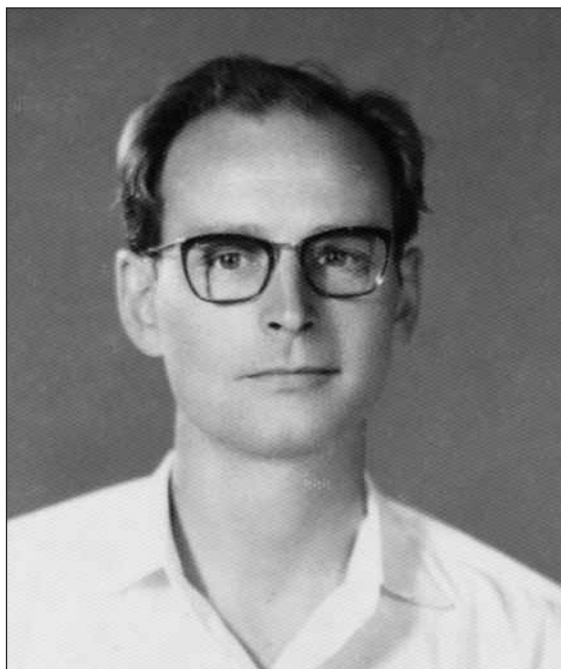
Na hun Midden Oostentijd zijn op 23 mei 1968, Leo van de Berk en Nel Lavrijsen in Reusel getrouwd en in Abcoude gaan wonen.

bleek dat ik een ernstige ziekte onder de leden had.

In 1968 maakte ik gebruik van mijn recht om na mijn Unesco tijd weer te kunnen beginnen aan de 'Opleidingsschool Huishoudkunde Mariënborg' te Den Bosch. Negen jaar later vroeg de Amsterdamse academie 'de Schans, aan het bestuur van Mariënborg of ze een docent hadden die de 1ste graad opleidingen kon overnemen van een plotseling overleden docent. Dat lot viel op mij daar wij in Abcoude woonden. Ik meende dat ik het niet kon weigeren omdat ik er altijd heel goed behandeld was en omdat mijn baan 7 jaar lang was opengehouden tijdens mijn Unesco tijd. Oorspronkelijk zou het een tijdelijke baan van 1 jaar zijn maar ik ben er gebleven tot aan mijn pensioen.

Abcoude, Poppel, Reusel

Op 23 mei 1968 zijn Leo en ik in Reusel voor de kerk getrouwd en gaan wonen in Abcoude. In 1977 kochten we van madam Houtard haar jachthuis dat in het buitengebied van het Belgische Poppel stond. Mijn broers Sjef en Kees kochten de bijbehorende landbouwgrond. Oorspronkelijk was dit ons vakantiehuis maar in 1984 werd dat onze vaste verblijfplaats. Er was een grote tuin waarin we veel tijd hebben geïnvesteerd en waar we allebei van hielden. In 2004 kreeg Leo een hartinfarct en konden we onze grote tuin niet meer bijhouden. Dat was de reden

Jongeman Leo van den Berk toen hij in de zestiger jaren werkte bij het Centre for Christian Oriental Studies in oprichting in Jeruzalem.

dat we in Reusel aan de Groeneweg zijn gaan wonen waren we nu genieten van onze oude dag.

Slot

Tijdens het interview met Nel van den Berk-Lavrijsen bleek dat ze met respect praat over haar ouders, haar broer Will en over de rest van de familie. Als je luistert naar haar levensverhaal over wat ze heeft meegemaakt en bereikt heeft roept dat groot respect op. Het plotselinge overlijden van haar toekomstige man Harry Paridaans op jonge leeftijd, de verschrikkelijke oorlogsgebeurtenissen in 1944, haar bereikte opleidingsniveau waarbij ze tijdens haar studie meestal nog werkte, haar carrière tot een hoog niveau bij de Unesco onder moeilijke veeleisende werkomstandigheden zijn bewonderenswaardig. Nadrukkelijk geeft ze aan dat ze ook veel geluk heeft gehad in het leven. Ze vertelt dat vele goede en interessante mensen haar levenspad hebben gekruist in Nederland en in het buitenland en dat ze dat nooit had willen missen. Daarom stellen we met recht vast dat Nel van *Willemen Toontje* en van *Boere Kee* haar mannetje heeft gestaan en een echte Reuselse genoemd mag worden.